

Nizami Gəncəvi yaradıcılığı gürcü dilində

Tərcümələrin keyfiyyəti haqqında danışmaq oxular üçün çox maraqlıdır

Nizami Gəncəvinin yaradıcılığı gürcü oxularına həmisiəyə xanın və eziş olmuşdur. Tekcə onu demək kifayətdir ki, II Dünya müharibəsindən sonrakı dövr ərzində Nizami lirikası gürcü dilində üç dəfə ayrıca kitabça şəklində çap olunmuş, lirikasından nümunələr və ayrı-ayrı poemalarından parçalar müxtəlif kitab və məcmuələrdə özünə yer tapmış, "Xosrov və Şirin" poeması çapdan çıxmışdır.

1975-ci ildə Tbilisinin "Sabçota Sakartvelo" nəşriyyatı Nizami lirikasından nümunələr və "Leyli və Məcnun" poemasından ibarət kitabı gürcü dilində çapdan buraxmışdır. Bize məlum olduğu kimi, öten esrin 70-ci illərində Moskvanın "Xudojestvennaya literatura" nəşriyyatı 200 kitabdan ibarət olan "Dünya ədəbiyyatı kitabxanası" seriyasını nəşr etmişdir. "Sabçota Sakartvelo" nəşriyyatı da həmin tipdə gürcü dilində 80 kitabdan ibarət seriya buraxmışdır. Həmin seriya Azerbaycan ədəbiyyatından Nizami daxil edilmiş və oxulara çatdırılmışdır. 50 min nüsxə tirajla buraxılmış kitab professor M.Toduanın müqəddiməsi ilə açılır.

Kitab iki hissədən ibarətdir: "Lirika" və "Leyli və Məcnun" poeması. "Lirika" hissəsinin tərcümələri Q. Abaşidze və M.Toduanındır. "Leyli və Məcnun" poemasını isə M.Todua tərcümə etmişdir.

Nizami lirikası gürcü dilində ilk dəfə ayrıca kitabça şəklində 1947-ci ildə çap olunmuşdur. Şeirləri gürcü dilinə Nizami və Vaqif poeziyasının pərəstişkarı K.Ciçinadze, şair Q.Abaşidze tərcümə etmişdilər. Həmin kitabdan götürülmüş Q.Abaşidzenin tərcümələri Nizaminin haqqında danışdığımız nəşrinin "Lirika" bölməsinə daxil edilmiş və M.Toduanın müxtəlif illərdə çap etdirdiyi tərcümələri ilə tamamlanmışdır. Lakin təessüf-

lə qeyd etmək lazımdır ki, M.Todua tərcümələrinin içərisində Nizami qəzəllərindən yalnız bir-iki nüümənə vardır. Qalanları isə şairin ayrı-ayrı poemalarından götürülmüş lirik və didaktik təribyəvi xarakter daşıyan parçalarдан ibarətdir. Özü də bunların eksəriyyəti elə oradaca, kitabın ikinci hissəsinə daxil edilmiş "Leyli və Məcnun" poemasındandır.

Tərcümələrin keyfiyyəti haqqında danışmaq, əlbəttə, oxular üçün çox maraqlı və diqqətçəkdir. Məlum olduğu kimi, Nizami divanından bizə gelib çatan az miqdarda lirik nümunələr və "Xəmse"yə daxil olan poemalar əruz vəzninin müvafiq bəhrərində yازılmışdır. Nizami qəzəlləri Azerbaycan dilinə

tərcümə edilərkən onların məzmunun saxlanmasına cəhd göstərildiyi kimi, forma xüsusiyyətləri, eləcə də eruz vəzninin qanunları saxlanılmışdır. Bunuñlu belə, həmin tərcümələr haqqında vaxtı ilə tənqid çox kəskin çıxış etmiş, hem məzmun, hem də forma təhriflərinə yol verildiyi qeyd edilmişdir. Belə təhriflərə Nizami şeirlərinin gürcü dilinə tərcüməsində də təsadüf olunur. Bildiyimiz kimi, qəzəllerin birinci beytinin misraları həm qəfiyi olur, bundan sonra gələn beytlərin birinci misrası sərbəst buraxılır, ikinci misralar isə birinci beytə qəfiyələnir. Məsələn, Gürcüstəndə "Gözəl xristian qızı" adı ilə məşhur olan qəzəli Ə.Vahid həmin prinsipe uyğun şəkildə tərcümə etmişdir. Nizaminin gürcü dilində 1975-ci ildəki nəşri bu qəzellə açılır. Q.Abaşidzenin tərcüməsində ilk dəfə 1947-ci ildə çap edilmiş həmin qəzəldə qəfiyələrin tenasübülü pozulmuş, məsnəvi kimi, yəni beytlərin ayrı-ayrılıqla qəfiyələnməsi şəklində tərcümə olunmuşdur. Demək olar ki, Nizami qəzəllərinin gürcü dilinə tərcüməsində həmisiə bu prinsipdən istifadə edilir. Məsələn, Azerbaycan oxularına M.Dilbazinin tərcüməsindən yaxşı tanış olan:

*Bu gecə yatmaq nədir,
xoşdur keyf etmək sübhədək,
Başqa gün mümkün yatıb məgsudə
yetmək sübhədək*

-mətləli qəzəl M.Toduada hər beyt dörd misrada, özü də ikinci və dördüncü misraların qəfiyələnməsi şəklində oxulara çatdırılmışdır.

"Leyli və Məcnun" poemasından parçalar M.Toduanın tərcüməsində əvvəller də çap edilmişdir. Burada isə o, nisbətən tam

halda təqdim edilir. Ona görə nisbətən deyirik ki, poemanın tərcüməsində bir sıra ixtisarlar yol verilmiş, "Dastanın başlangıcı" fəsildən əvvəlkə hissələrin bəziləri tamamılı atılmış, bəziləri isə kitabın "Lirika" hissəsinə daxil edilmişdir.

M.Toduanın tərcüməsində poemə "Kitabın yazılıması səbəbi" fəsi ilə başlayır. S.Vurğunun Azerbaycan dilinə tərcüməsində 97 beyt olan bu fəsildən M. Todua yalnız 20 beytin tərcüməsini vermişdir. Sonrakı fəsillərin bəzilərində az, bəzilərində çox ixtisarlar edilsə də, hər beytin dörd misrada səpələnmiş həmin ixtisarların yerini doldurmuşdur.

Bütün bunlara baxmayaraq, həm "Lirika" və həm də "Leyli və Məcnun" poemasının gürcü dilinə tərcüməsi poetik cəhətdən qüvvətlidir və tərcüməçilər Nizami şeirlərinin gözəlliyini, fəlsəfi dərinliyini, mənə dolğunluğunu gürcü dilində verməye çalışmışlar. M.Todua Nizami poemalarının tərcüməsi üzərində öz işini gələcəkdə də davam etdirmiş, "Leyli və Məcnun" poemasının, habelə ayrı-ayrı fəsilləri artıq mətbuatda dərc edilmiş "Sırıl xəzinəsi" poemasının tam tərcüməsini həyata keçirmiş, Nizami ırsını gürcü oxularına çatdırmaq işində faydalı xidmet göstərmişdir.

Ədəbiyyatımızın dostluğu gürcü və Azerbaycan xalqlarının dostluğu deməkdir. Gürcü klassiklərinin əsərlərinin Azerbaycan dilinə, Azerbaycanın dahi sənətkarlarının əsərlərinin gürcü dilinə tərcümələri bu iki xalqın tarixi və etibarlı dostluğunun bariz nümunəsidir. Fərqliyətli hal budur ki, bu gün də həmin ənənə davam edir. Bu isə iki xalq arasında qarşılıqlı məhəbbət ruhunda, arzu və istekle başlanğış dostluğun qurulmasının real nəticəsidir.

A.Borçalı

**Azərbaycan
Respublikası Prezidenti
yanında Kütləvi İnformasiya
Vasitələrinin İnkişafına Dövlət
Dəstəyi Fonduun maliyyəsi
əsasında hazırlanıb.**